

| PERNILLE IPSEN: *Daughters of the Trade. Atlantic Slavers and Interracial Marriage on the Gold Coast*, University of Pennsylvania Press, Philadelphia 2015, 288 s., 32.50 GBP.

Tematiskt är *Daughters of the Trade* ett bidrag till social- och kulturhistorien med förankring i genushistoriska ansatser. Pernille Ipsen laborerar friskt med hybriditet och identiteter gällande blandkulturerna som uppstod till följd av cassare-äktenskapen. „Cassare“ var termen för de förhållanden som senare blev officiellt erkända relationer mellan europeiska män och afrikanska kvinnor i Västafrika. Kutymen etablerades av portugiserna – som gett upphov till termen och traditionen i anslutning till den – och användes från slutet av 1400-talet till mitten av 1800-talet. Ipsen använder sig av benämningen euro-afrikaner utifrån en etno-kulturell diskussion när hon beskriver de ättlingar som cassare-äktenskaperna gav upphov till. Detta trots att ättlingarna i källmaterialet omnämns som mulatter. Begreppsdiskussionen kunde ha varit litet mer utvecklad eftersom det förblir oklart vilka personer på Guldkusten som kunde anses ha tillhört den euro-afrikanska gruppen. Var det en genetisk förutsättning eller kunde personer assimileras till ett euro-afrikanskt samhälle trots annan härkomst? Dessutom ger Ipsen inga siffror för storleken på det euro-afrikanska samhället på Guldkusten, så frågan huruvida det handlade om en liten kärngrupp eller en mer utbredd samhällsgrupp blir tillsvidare obesvarad. Här är bristerna troligen ett resultat av ett otillräckligt källmaterial och Ipsen väljer istället att fokusera på processen för cassare-äktenskapens utveckling och hur de formade en euro-afrikansk hybridkultur på Guldkusten i en atlantisk kontext. Denna diskussion är ett intressant och värdefullt bidrag till den atlanthistoriska forskningen.

Ipsens tes är att kvinnorna och lokalsamhällena var mycket mer involverade i danskarnas liv på Guldkusten än tidigare historieskrivning påvisat. Hon utgår huvudsakligen från tre olika källmaterial: (1) danska administrativa dokument och brev från fortet i Christiansborg till Köpenhamn, (2) prästerskapets brev och dokument från fortet till biskopen på Själland och till de danska handelskompanierna med handel i Afrika samt (3) nordeuropeiska reseberättelser om Västafrika. Gemensamt för källorna är att de alla skrevs ner av europeiska män, för vilka det dessutom kunde vara ogynnsamt att lyfta fram utomäktenskapliga kvinnoaffärer i de danska utposterna. Med tanke på detta utgångsläge imponerar Ipsen genom att framgångsrikt ge kvinnorna en röst och plats i den dansk-afrikanska historieskrivningen. Argumentationen i narrativet baserar sig på Ipsens välgrundade läsning av internationell forskning och hennes bekantskap med källmaterialet. En stor del av kontexten kring kvinnorna är förståeligt nog kvalificera-

de gissningar som utgår från enskilda kommentarer och hänvisningar i källorna, men Ipsen är snarare återhållsam än övermodig gällande sina slutsatser.

De blandförhållanden som uppstod på Guldkusten kan förstås som strategiska från flera synvinklar. Ett cassare-äktenskap kunde fungera som en språngbräda för den danska tjänstgörande mannen, som följaktligen blev upptagen i ett lokalt afrikanskt nätverk och förbättrade sina handelsförutsättningar på Guldkusten. Kvinnorna hjälpte, förutom med praktiska husliga arrangemang, danskarna i deras handelsföretagande. Vid eventuella sjukdomsfall var kvinnorna oersättliga och kan även ha varit viktiga från ett emotionellt och intimt perspektiv. Samtidigt gynnades de afrikanska lokalsamhällena av att gifta bort sina döttrar med danska män, som kunde öppna upp direkta förbindelser till Europa och utväxla europeiska varor mot lokala produkter eller slavar under slaveriets tid. Många av dessa euro-afrikanska släkter blev starka aktörer på Guldkusten och började producera en hybridkultur som särskiljde sig från de övriga lokala kulturerna genom olika europeiska markörer.

Ipsen betonar dock att även om euro-afrikanerna anammade europeiska varor och en europeisk materiell kultur samt religion ville de inte förvandla sig till européer. Deras position grundade sig i en hybridkultur som var starkt förankrad i både en afrikansk och europeisk kultur, inte utanför dem. Identitetsdiskussionen som Ipsen ger en mindre roll i boken nämner däremot att de euro-afrikanska identiteterna för det mesta var flexibla eller godtyckliga och förhöll sig till identiteter i relation till en personlig nyttoaspekt.

Sex generationer av personporträtt som Ipsen målar upp följer en resa i tid och rum med fokus på danska Guldkusten, fortet Christiansborg och den närliggande byn Osu samt på de dansk-afrikanska kontakternas utvecklingsprocess. Denna process är intressant även i fråga om hur förhållandena förändrades från de första blandäktenskapen på 1680-talet till de sista cassare-äktenskapen som ingicks i mitten av 1800-talet. Informationen om de tidigaste fallen är mest sporadisk jämfört med de senare fallen som förekommer i källorna som regelrätt institutionaliserade, erkända av kyrkan och förlitande sig på en succession av flera generationer av euro-afrikanska kvinnor som levt i dessa bland- och hybridsamhällen. Cassare-äktenskapen förändrades också från att ha följt lokala afrikanska seder till att anpassa sig i en mer europeisk riktning där kvinnorna började bo tillsammans med sina danska män istället för att fortsätta leva separat i sina mödrars hem som varit traditionen.

De euro-afrikanska kvinnorna särskiljde sig själva från sin omgivning genom att bära europeiska symboler och kläder och på så sätt

projicera sin maktposition i lokalsamhället. Ipsen visar på vissa fall där euro-afrikanska kvinnor kunde få ärenden prövade hos danska guvernörer istället för att vända sig till det lokala afrikanska samhället. Kvinnorna hade en position som gjorde att de kunde välja mellan att stå i det danska eller det afrikanska lägret. Barnen från dansk-afrikanska förhållanden diskuteras således även i källorna och lyfts fram som dels problematiska, men även som värdefulla tillgångar för de danska ambitionerna i Afrika, bland annat genom att de arbetade som soldater och tjänstefolk på de danska forten. Ipsen poängterar att de danska fädernas skyldigheter till sina barn på kusten väckte huvudbry speciellt bland prästerskapet och ledde till att en mulattkassa etablerades för att förse familjerna som stannade på Guldkusten med ekonomiska förutsättningar för till exempel barnens utbildning.

Bland de intressanta analyser som Ipsen gör om de interkulturella relationerna på Guldkusten är diskussionen om slavar, pantslavar och uppfattningen om fria afrikaner särskilt intressant, inte minst från ett euro-afrikanskt perspektiv. Ipsen hävdar med uppbackning av forskningslitteratur att kvinnor och familjer som associerade sig med europeer i Afrika kunde undvika att bli förslavade. Därför ansträngde de sig för att särskilja sig från övriga afrikaner genom utseende, namn och europeiska markörer. Källorna ger däremot inte påståendet något stöd, förutom i en hänvisning till Paul Iserts reseberättelse, och förblir därför spekulativt. Det är oklart med tanke på källmaterialet om de yttre markörerna spelade någon roll för danskarna och de övriga slavhandlarna. Var de sociala markörerna över huvud taget nödvändiga för att förhindra euro-afrikaner från att bli fängslade för slavmarknaden? Däremot är denna typ av diskussion intressant från ett klassperspektiv och även om Ipsen några gånger tangerar Pierre Bourdieu, förbiser hon möjligheten att lyfta upp frågor som socialt och symboliskt kapital för att studera euro-afrikanernas sociala position och status.

Den hybrida positionen som Ipsen genomgående diskuterar i boken kräver också en viss ansträngning för att greppa, eftersom den har en teoretisk abstraktionsnivå som är svår att konkretisera utgående från det källmaterial som hon använt. Det flytande språket och Ipsens argumentering understöder dock förståelsen och hennes egen analys är nyskapande i relation till den existerande forskningslitteraturen gällande danska Guldkusten. I vilken grad europeiska och danska män blev involverade i det lokala afrikanska samhället och producerade den euro-afrikanska hybrida samhörigheten är även svårt att ge svar på utgående från Ipsens källor, som ogärna lyfter fram dessa frågor till diskussion. Tillsvidare är de tillgängliga källorna sådana att de kräver forskare med Ipsens goda intuition och bakgrunds-

läsning för att presentera nya perspektiv på den atlantiska historiens komplexitet. En introduktion och diskussion om de teoretiska ansatserna kunde ändå ha varit ändamålsenlig och underlättat läsarens förståelse.

Presentationerna är inte enbart succéhistorier, utan inrymmer också berättelser om opålitlighet, förtvivlan, sjukdomar, död och framför allt ett samhälle som baserade sig på slavhandeln. Ipsens avslutande kapitel behandlar början av 1800-talet som en tid då det dansk-afrikanska samhället var delvis högutvecklat, men även började visa tecken på slutet av cassare-äktenskapens nödvändighet. Kvinnornas ställning förändrades i parförhållandena och när britterna köpte danskarnas fort och besittningar började Guldkusten präglas av en ökande rasistisk politik där cassare-äktenskapen ansågs vara olämpliga. En slutdiskussion om vad som hände med det dansk-afrikanska samhället och de dansk-afrikanska personerna under brittiskt kolonialstyre kunde ha varit lämplig för att påvisa att det danska arvet levde kvar även efter att Danmark officiellt lämnade Guldkusten. Ipsen visar för övrigt att Guldkustens historia i vissa avseenden märkbart skiljer sig från övriga västafrikanska länders och koloniers historia. Den forskning som gjorts om exempelvis kreoliseringen i den atlantiska världen baserar sig i högre grad på en västindisk historiediskussion och har ett utgångsläge som skiljer sig från utvecklingen på Guldkusten och i övriga Västafrika.

Boken innehåller rikligt med bilder, målningar, vinjetter och illustrationer samt kartor över den atlantiska världen. Ipsens gedigna notapparat fyller över 50 sidor i slutet av boken och ger en hel del tilläggsinformation och detaljer. Boken fungerar ypperligt som en introduktion till historien om den danska tiden på Guldkusten och är att rekommendera för forskare och längre hunna studenter, men även för en bredare publik med intresse för Västafrika, atlantisk historia, interkulturella möten och mångkulturella samhällen.

Patrik Hettula

| BO FRITZBØGER: *En lumpen stodder. Liv og landskab i 1700-tallets Midtjylland*, Gads Forlag, København 2016, 308 s., ill., 350 kr.

Bo Fritzboeger har skrevet en væsentlig bog, som indirekte også drejer sig om, hvordan historie kan og bør vægtes og præsenteres. Som undertitlen angiver, handler værket om liv og landskab i Midtjylland i det tidlige 1700-tal. Opkomlingsgodsejeren Hans Hansen Rosborg (1670-1752) er i centrum af begivenhederne i områderne mellem Mønsted